

Leśniczka teści A. Wankiewicz

Opracowanie archiwalne teści 2013

Barbara Rojels.

4-320 Warszawa

tr

Cichoni Halina

zm. Czarnocka

ps. Poczółka

AK

okr. f. d. z

obw. P. i. k. l. k.
T. y. b.

3564/Wsk
1

IS ZAWARTOŚCI TECZKI — CICHON' Halina
zm. Czarnaoczek
ps. „Pszczółka” t. 3564/Wsk

I/1. Relacja ✓

I/2. Dokumenty (sensu ścisłego) dotyczące osoby relatora

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne...

IV. Korespondencja ✓

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓

VI. Fotografie

++
Cichoń Halina zam. Czarnocka, ps. „Pociołke”
(ur. 16. 12. 1926).

I/1. Wspomnienia wojenne o Halinie Czarnockiej
z d. Cichoń (zeszyt histor. Nr 5/1992 SZŻAK
obr. Piotrków Trybunalski). Kserokopia maszyno-
pisu (dwie kartki białejone) A-4, s. 1.

GZARNOCKA Halina n.pań.Cichoń,córka Andrzeja,matka Helena n.p.Dobroń.
urodzona 16.12.1926 roku w Piotrkowie Trybunalskim.Numer PESSEL
26121601033.

Aktualny adres:04-320 Warszawa,ul.Zakoże nr.7 m.6 tel.610 48 32
Była jedynaczką w rodzinie inteligenckiej.Ojcie pracował w Banku
Szkołę powszechną ukończyła w 1939r.Udziału w wojnie nie brała.
Od połowy 1942 roku angażuje się w działalność harcerską.Wspólnie
z grupą młodych druchów z horagwi Ziemi Piotrkowskiej włącza się do
Polskiego Związku Powstańców.Niędzi druchowie:Doromuniec,Krogiel,
Leskowski,Łoś,Mierosławski,Nowakowski,Rączkiewicz,Strzelczyk,Sarnowski
Szulejko z Haliną Cichoń tworzą drużynę dywersyjną.Na terenie miasta i
powiatu piotrkowskiego działają bardzo aktywnie w małej dywersji.
Polski Związek Powstańców musi się podporządkować Armii Krajowej.
Drużynowa "Zagadka"składa przysięgę w dniu 2 listopada 1943 roku przed
dowódcą 3 kompanii por.Walerianem Mytkiewiczem ps."Mirówka" w obecności
zastępcy dowódcy bosman matem Marianem Michalikiem i dowódcą 1 plutonu
Miroslawem Szajewskim,ps."Mirka".Przyjęła ps."Pszczółka" i funkcję
łącznika 3 kompanii,która podporządkowana była 28 pułkowi piechoty
w Obwodzie Piotrków Trybunalski,w Okręgu Łódź kryptonim "Barka".
Bezpośrednim dowódcą "Pszczółki" był dowódca drużyny Ireneusz Maniecki
z plutonu sierżanta Miroslawa Szajewskiego.Mieszkanie rodziców przy
ul.Piksudzkiego 73 zostało zamienione na punkt kontaktowy kompanii.
Po przeprowadzce na ulicę Przeskok w Piotrkowie,mieszkanie pełni
szereg dodatkowych celów:magazynowano czasowo broń dla drużyn dywersyj-
nych,rozprawdzano prasę na Obwód,przeprowadzano odprawy kierownictwa
kompanii oraz szkolenia dowódców sekcji i drużyn.Dowódca 3 kompanii
por.Mytkiewicz,zastępca bosman mat Michalik i dowódca plutonu sierż.
Szajewski zostali aresztowani w czasie działań dywersyjnych i straceni
przez gestapo w Piotrkowie Trybunalskim.Drużyna Ireneusza Manieckiego,
w której strukturach była "Pszczółka" zostaje włączona do 1 kompanii,
dowodzonej przez por.Kazimierza Karbowskiego ps."Wyrwa".Od marca 1944r
zostaje łącznikiem dowódcy 1 kompanii,wyłącznie w systemie organiza-
cyjnym 28 pułku piechoty.Utrzymuje łączność z dowódcą 28 p.p.majorem
Edwardem Rzewuskim ps."Paweł" i dowódcą dywersji obwodu piotrkowskiego
podporucznikiem "cichociemnym" ps."Brzeg",Górski.Z zadania wywiązywała
się celując do końca służby tj.stycznia 1945 r.W okresie represyjnym
żołnierze 28 p.p.byli ofiarami UB.Porucznik Karbowski ps."Wyrwa"został
skazany na śmierć,ale przeżył ubowski wyrok,natomiast porucznik "Brzeg
Górski będąc "cichociemnym" musiał oddać swoje młode życie.

W roku 1945 rozpoczyna naukę w Liceum Handlowym w Piotrkowie Tryb.
Pod koniec 1946 roku rozpoczyna pracę w Państwowych Zakładach Energet
w Piotrkowie,równocześnie ucząc się w Liceum wieczorowym.W roku 1950
po wyjściu za mąż,kończy Liceum Handlowe a w roku 1951 wspólnie z mężem
przenoszą się do Warszawy.Od września 1951 roku pracuje w Ministerstwie
Finansów na stanowisku st.radcy.W październiku 1952 r. po urodzeniu
córkę przerywa pracę, a od 1954 roku rozpoczyna studia na SGPiS,Handel
Zagraniczny.Po uzyskaniu stopnia magistra rozpoczyna pracę od 1960 r.
w Pekaes /Oddział Międzynarodowy/ jako starszy inspektor.Na emeryturę
przechodzi w 1983 roku pracując w tym czasie /od 1980 r./ w PZU.
W roku 1981 otrzymała odznakę żołnierza 28 p.p.o numerze 0231.Była
członkiem ZBOWiD nr.leg.0605438 od 1985r a od września 1990 roku
została członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej nr. ewi-
6061.W roku 1996 została awansowana do stopnia sierżanta rezerwy.
Jest kombatantem zweryfikowanym nr. zaśw.568868.Wspomnienia wojenne
w zeszycie historycznym nr.5 z 1992 r. w SZZAK Obwód Piotrków Trybun.

w zeszycie historycznym nr.5 z 1992 r. w SZZAK Obwód Piotrków Trybun.

++ J. 3564/WSK
Cichon Halina, zam. Czarna, ps. „Pomótki”

IV. Korespondencja

- 20.01.2004. Pismo dokumentalistki Anny Warkienicz w sprawie relacji.
- 26.01.2004 - List całej Koperty (nie czyje).

Kopia

Toruń, dnia 20.01.2004 r.

L. dr. 69/WSK-412/04

Pani Halina Czarnocka
ul. Załęże 7 m.6
04 – 320 Warszawa

Szanowna Pani,

Jestem dokumentalistką Fundacji „Archiwum i Muzeum Pomorskie AK oraz Wojskowej Służby Polek” w Toruniu. Zajmujemy się gromadzeniem i opracowywaniem dokumentów i relacji kobiet z AK oraz z innych organizacji konspiracyjnych na terenie kraju i poza jej granicami.

W naszym archiwum jest krótka informacja na temat Pani działalności wojennej, dlatego ośmieliłam się do Pani napisać. Zależy nam na wszelkich dokumentach (bądź chociażby kserokopiach) dotyczących Pani wojennej służby, a także związanych z życiem osobistym (oświadczenia świadków, odznaczenia, akt urodzenia, zawarcia związku małżeńskiego i inne). Bardzo proszę o sporządzenie także relacji z wojennej służby według załączonego do listu schematu. Jeśli to możliwe proszę dołączyć zdjęcie z czasów wojny bądź współczesne.

Istniejmy po to, aby ocalić dziedzictwo przeszłości od zapomnienia. Dzięki zgromadzonym w naszym archiwum relacjom pamięć o tych, którzy walczyli o niepodległą Polskę jest ciągle żywa.

Życzę Pani dużo siły i zdrowia. Oczekując z nadzieją na odpowiedź pozostaję z wyrazami szacunku.

mgr Anna Wankiewicz

Anna Wankiewicz

Dokumentalistka Działu: Archiwum WSK

Załącznik:

1. Schemat relacji
2. Ulotka informacyjna o Fundacji
3. Ulotka o Muzeum

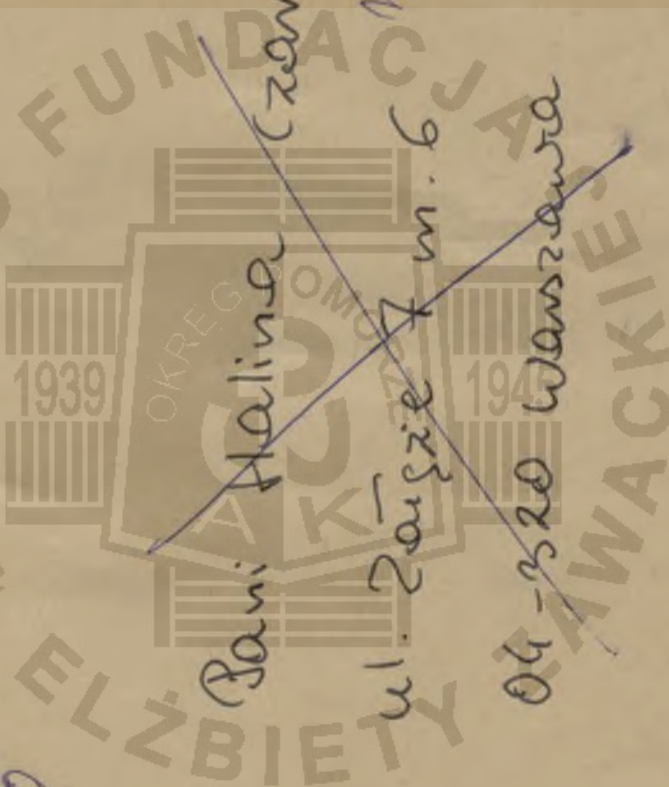
FUNDACJA

*Archiwum i Muzeum Pomorskie
Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek*
87-100 Toruń, ul. W. Garbary 2
tel.: 65-22-186, e-mail: archAK@um.torun.pl
REGON 870502736

Zwrót do
nadawcy

~~Pani Halina Czarnocha
ul. Żagrze 7 m. 6
04-320 Warszawa~~
mè zyje

Adresat nie typ

26 STY. 2004

[Handwritten signature]

Toruń, dnia 20.01.2004 r.

L. dz. 69/WSK-412/04

Pani Halina Czarnocka
ul. Załęże 7 m.6
04 – 320 Warszawa

Szanowna Pani,

Jestem dokumentalistką Fundacji „Archiwum i Muzeum Pomorskie AK oraz Wojskowej Służby Polek” w Toruniu. Zajmujemy się gromadzeniem i opracowywaniem dokumentów i relacji kobiet z AK oraz z innych organizacji konspiracyjnych na terenie kraju i poza jej granicami.

W naszym archiwum jest krótka informacja na temat Pani działalności wojennej, dlatego ośmieliłam się do Pani napisać. Zależy nam na wszelkich dokumentach (bądź chociażby kserokopiach) dotyczących Pani wojennej służby, a także związanych z życiem osobistym (oświadczenia świadków, odznaczenia, akt urodzenia, zawarcia związku małżeńskiego i inne). Bardzo proszę o sporządzenie także relacji z wojennej służby według załączonego do listu schematu. Jeśli to możliwe proszę dołączyć zdjęcie z czasów wojny bądź współczesne.

Istniejmy po to, aby ocalić dziedzictwo przeszłości od zapomnienia. Dzięki zgromadzonym w naszym archiwum relacjom pamięć o tych, którzy walczyli o niepodległą Polskę jest ciągle żywa.

Życzę Pani dużo siły i zdrowia. Oczekując z nadzieją na odpowiedź pozostaję z wyrazami szacunku.

mgr Anna Wankiewicz

Anna Wankiewicz

Dokumentalistka Działu: Archiwum WSK

Zał.

1. Schemat relacji
2. Ulotka informacyjna o Fundacji
3. Ulotka o Muzeum

SCHEMAT RELACJI WOJENNEJ SŁUŻBY KOBIET

A. Relacja o własnej służbie wojennej, odbytej w latach 1939-1947, zarówno w kraju jak i wojsku polskim za granicą

B. Relacja o wojennej służbie osoby nieżyjącej

Relację prosimy **sporządzić w sposób opisowy**, uwzględniając punkty schematu, ale nie rozdzielając opisu na poszczególne punkty. Jeżeli relatorka służyła zarówno w kraju nie tylko w AK, ale i w innych organizacjach konspiracyjnych w kraju i zagranicą, relację należy ująć chronologicznie z kolejnym opisem służby w poszczególnych formacjach. W razie nie posiadania pełnych informacji prosimy o podanie danych fragmentarycznych.

I. DANE OSOBOWE RELATORKI (osoby, której relacja dotyczy)

1. Nazwisko (**rodowe i następane z datami zmian**), imiona

1a. pseudonimy.

1b. używane nazwiska fałszywe.

2. Data i miejsce urodzenia (miejscowość, powiat, województwo).

3. Imiona rodziców, nazwisko rodowe matki, dane o aktywności zawodowej i społecznej rodziców; rodzeństwo (imiona i daty roczne urodzeń).

4. Obecny adres osoby składającej relację, nr telefonu.

II. DANE ŚRODOWISKOWE PRZEDWOJENNE - ujęte krótko

1. Wykształcenie (nazwy szkół i uczelni oraz lata uczęszczania do nich).

2. Przebieg pracy zawodowej i działalności społecznej.

3. Przynależność do PWK, PCK, ZHP lub innych organizacji przyspasabiających do udziału w wojnie (nazwa organizacji, okres przynależności do niej, miejscowość, w której działała organizacja, funkcja; wpływ uczestnictwa w organizacji na służbę wojenną).

III. UDZIAŁ W KAMPANII WRZEŚNIOWEJ 1939 r.

1. Służba wojskowa lub udział w obronie cywilnej, przydział, funkcja, miejscowości, daty.

IV. ŻYCIORYS CYWILNY W LATACH 1939-1947 – ujęty krótko

1. Miejsce zamieszkania, rodzina, zarobkowanie, udział w cywilnej samopomocy społecznej, udział w tajnym nauczaniu.

V. PRZEBIEG KONSPI. SŁUŻBY ŻOŁNIERSKIEJ W LATACH 1939-1945 – ujęte szczegółowo

1. Wpływ przedwojennej działalności na wstąpienie do konspiracji (pkt. II/3). Data i okoliczności wstąpienia do organizacji konspiracyjnej. Jej nazwa i zasięg działania.

2. Kto, gdzie i w jakich okolicznościach odbierał przysięgę, wprowadził bez zaprzysiężenia ?

3. Teren działania (Okręg, Inspektorat, Obwód; względnie województwo, powiat, dzielnica), kolejne przydziały konspiracyjne – nazwa i kryptonimy komórki, nazwiska, pseudonimy i funkcje przełożonych, nazwiska, pseudonimy i funkcje innych członków komórki. Opis funkcjonowania, liczebność komórki.

4. Przebieg osobistej służby, funkcje, odbyte przeszkolenia, wykonane zadania, udział w akcjach, zapamiętane adresy, uzyskane odznaczenia.

5. Aresztowania: relatorki, jej rodziny, członków komórki. Data, miejsce, okoliczności. Śledztwo, więzienia, obozy, koncentracyjne, jenieckie. Zwolnienie.

6. Dane o uczestnictwie w konspiracji członków rodziny, przyjaciół.

VI. PRZEBIEG SŁUŻBY W FORMACJACH ZAGRANICZNYCH – szczegółowo

1. Dane o formacji, dokładna nazwa i struktura.

2. Data, miejsce, szczegółowe okoliczności wstąpienia do formacji.
3. Okresy i opis kolejnych etapów służby zagranicą.
4. Okoliczności zakończenia służby zagranicznej.
5. Powrót do kraju lub dalszy pobyt za granicą.

VII. PRZEBIEG DZIAŁALNOŚCI W TAJNYCH ORGANIZACJACH 1945-1947 – szczegółowo

1. Ujawnienie (?).
2. Nazwa organizacji.
3. Okres i zakres działania.
4. Przełożeni i uczestnicy.
5. Aresztowania, więzienia, inne represje. Współoskarżeni. Nazwiska funkcjonariuszy aparatu represji.

VIII. DZIAŁALNOŚĆ POLITYCZNA I SPOŁECZNA w legalnych, niekomunistycznych formacjach funkcjonujących po 1945 r.

IX. PRZEBIEG SŁUŻBY W I I II ARMII WOJSKA POLSKIEGO

1. Nazwa formacji.
2. Okres i miejsce służby.
3. Przydziały.
4. Demobilizacja.

X. ŻYCIORYS POWOJENNY - krótko ujęty

1. Dalsze kształcenie się.
2. Warunki rodzinne.
3. Praca zawodowa i działalność społeczna.
4. Wpływ służby wojskowej na życie powojenne.
5. Przejście na emeryturę.
6. Dalsza działalność społeczna, kombatancka.
7. Jeżeli relacja dotyczy osoby poległej lub zmarłej należy podać miejscowość i dokładną datę i okoliczności śmierci, miejsce pochówku, uczczenie pośmiertne.

DOKUMENTACJA (oryginalna, skserowana lub do zwrotu)

1. Dokumenty i fotografie dotyczące przedwojennego pw i Kampanii Wrześniowej 1939 r.
2. Dokumenty, pamiątki i fotografie z okresu okupacji, działalności konspiracyjnej, służby zagranicznej, własne i członków konspiracji.
3. Dokumenty i fotografie z okresu konspiracji lat 1945-1947 (w tym **fotografia paszportowa**, może być współczesna).
4. Legitymacje odznaczeń
5. Wykaz literatury, w której wzmiankuje się o służbie relatorki, o jej formacji wojskowej lub o jej komórce konspiracyjnej. Jeżeli relacja dotyczy wybitnej lub bohaterskiej kobiety-żołnierza należy podać szczegóły umożliwiające opracowanie sylwetki - dla przewidywanego zbioru Sylwetek wybitnych kobiet-żołnierzy.

data

podpis

Relację należy przysłać na adres:

Fundacja „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”, Dział *Archiwum WSK*, ul. Wielkie Garbary 2, 87-100 Toruń (tel.: 56/65 22 186; www.um.torun.pl/archAK; e-mail: archAK@um.torun.pl)

Prosimy o dołączenie do przesyłki znaczka pocztowego na korespondencyjne poświadczenie jej odbioru przez *Archiwum WSK* oraz o ewentualne wpłacenie na konto WBK Oddz. Toruń, nr 10901506-4675-128-00-0 daru przeznaczonego na prace archiwalne.

FUNDACJA

ARCHIWUM I MUZEUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ ORAZ WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK

87-100 Toruń, ul. Wielkie Garbary 2, tel.: 056/65 22 186; <http://www.um.torun.pl/~archAK>, e-mail: fapak@wp.pl

POWSTANIE I DZIAŁALNOŚĆ

Powołana do życia w 1990 r. w Toruniu Fundacja „Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek” wyrosła z inicjatywy prof. Elżbiety Zawackiej. Ta toruniańska była przed wojną nauczycielką matematyki i instruktorką Przysposobienia Wojskowego Kobiet (PWK). W latach II wojny światowej była kurierką zagraniczną Komendy Głównej AK, emisariuszką Dowódcy AK do Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie, jedyną kobietą cichociemną oraz uczestniczką powstania warszawskiego. Po wojnie represjonowana i więziona przez UB. Już w latach sześćdziesiątych rozpoczęła razem z przyjaciółmi zbieranie materiałów źródłowych do trzech tematów: dzieje wojennej służby kobiet, konspiracja pomorska lat 1939–1945 oraz dzieje Wydziału Łączności Zagranicznej KG AK („Zagroda”). W latach 70-tych prowadziła gdański klub „Niedziele Pewiackie”; w 1981 r. była współorganizatorką Krajowego Koła Kombatantów przy NSZZ „Solidarność” (z siedzibą w Gdańsku); w 1987 r. skupiła pomorskich AK-owców w „Klubie Historycznym”, zorganizowanym przy Toruńskim Oddziale Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego; w 1988 r. zainicjowała wraz z kilkoma innymi profesorami Uniwersytetu Mikołaja Kopernika tworzenie w Warszawie ogólnokrajowego Stowarzyszenia Żołnierzy AK (zalegalizowanego w maju 1989 r. – obecny Światowy Związek Żołnierzy AK). W styczniu 1990 r. doprowadziła do założenia Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”, obecnie Fundacji „Archiwum i Muzeum Pomorskie AK oraz Wojskowej Służby Polek”.

Działalność Fundacji szybko nabrała rozmachu. Uwidacznia się to obecnie także w strukturze zbiorów archiwalnych. Można w nich wyróżnić trzy podstawowe działy: I – Archiwum Pomorskie, II – Archiwum Wojennej Służby Kobiet, III – Archiwum „Zagrody”. Zasób wszystkich tych działów wyrasta z materiałów zebranych przez Elżbietę Zawacką. Ale zbiory ciągle się powiększają.

Zbiory Fundacji „Archiwum i Muzeum Pomorskie AK oraz Wojskowej Służby Polek”, to obecnie ok. 30 mb. akt i materiałów pokrewnych, ok. 3 tys. fotografii, 121 mikroform, 240 eksponatów muzealnych (wyodrębnianych obecnie w dział: Muzeum Wojskowej Służby Polek) oraz ok. 3 tys. pozycji składających się na zbiory biblioteczne (stan ze stycznia 2003 r.).

Na pierwszy dział zbiorów Fundacji, czyli Archiwum Pomorskie składa się ok. 14,40 mb. akt, które są podzielone na pięć grup: zbiór o nazwie *Akta Okręgu Pomorskiego ZWZ-AK*, zbiór *Akta Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”*, zbiór ok. 1927 teczek osobowych żołnierzy konspiracji pomorskiej (stan ze stycznia 2003 r.), niewielki zbiór spuścizn i kolekcji oraz zbiór teczek problemowych, których zawartość stanowią materiały wtórne gromadzone przez pracowników Fundacji i dotyczące konspiracji pomorskiej oraz sytuacji na terenie okupowanego Pomorza. Zbiór teczek problemowych w dziale Pomorskim liczy obecnie 80 jednostek.

Drugi dział zbiorów Fundacji, to Archiwum Wojennej Służby Kobiet, które powstało w 1993 r. na bazie materiałów przekazanych Fundacji przez Elżbietę Zawacką oraz materiałów Marii Wittek przekazanych przez Komisję Historii Kobiet w Walce o Niepodległość. Materiały tego działu od 1996 r. powiększają się z dnia na dzień, głównie za sprawą działającego w ramach Fundacji, Memoriału Generał Marii Wittek. Obecnie dział ten to ok. 12 mb. akt, na które składają się głównie materiały PWK, 3333 teczek osobowe kobiet-żołnierzy (stan ze stycznia 2003 r.) oraz teczki problemowe, których zawartość stanowią materiały wtórne dotyczące wojennej służby kobiet.

Trzeci dział zbiorów Fundacji, który powstał niemalże wyłącznie na podstawie materiałów zgromadzonych przez Elżbietę Zawacką przed 1990 r., to Archiwum Wydziału Łączności Zagranicznej ZWZ-AK „Zagroda”, zwyczajowo nazwany Archiwum „Zagrody”. Materiały składające się na ten dział to ok. 3,60 mb. akt, a wśród nich: depeche, teczki osobowe 230 żołnierzy „Zagrody” oraz niepublikowane opracowania na temat łączności zagranicznej KG AK.

Na zbiory Fundacji „Archiwum i Muzeum Pomorskie AK oraz Wojskowej Służby Polek” składa się również dokumentacja nieaktowa, w ramach której wyodrębniono dwa typy: fotografie oraz mikroformy. Zbiór fotografii dzieli się na 5 grup: 1/ Fotografie dotyczące konspiracji pomorskiej. Na zawartość tej grupy fotografii składają się zdjęcia paszportowe i inne konspiratorów pomorskich, zdjęcia ich rodzin oraz fotografie „skrzynek kontaktowych”. 2/ Kolekcja Elżbiety Zawackiej. Zawartość tej grupy fotografii stanowią zdjęcia dotyczące Organizacji Przysposobienia Wojskowego Kobiet (głównie fotografie z obozów PWK). 3/ Fotografie żołnierzy Wydziału Łączności ZWZ-AK „Zagroda” (głównie paszportowe). 4/ Fotografie dotyczące działalności Fundacji, m.in. zdjęcia z uroczystości i sesji organizowanych przez Fundację. 5/ Fotografie przedstawiające pomniki upamiętniające walkę żołnierzy AK oraz innych organizacji konspiracyjnych. Natomiast na zbiór mikroform składają się taśmy magnetofonowe, filmy, mikrofilmy i dyskietki komputerowe.

Odrębną grupę materiałów gromadzonych przez Fundację stanowią muzealia, liczące obecnie 240 eksponatów. Materiały te tworzą osobny dział zbiorów Fundacji wyodrębniony jako Muzeum Wojskowej Służby Polek. Na zbiory muzeum składają się medale, odznaczenia, mundury, obrazy i grafiki oraz inne eksponaty muzealne różnej proveniencji dotyczące polskiej konspiracji. Są to materiały wykorzystywane do celów wystawienniczych przez Fundację i pokrewne jej instytucje.

Dopełnieniem zbiorów Fundacji są zbiory biblioteczne, w ramach których wyodrębniono następujące działy: książki (2,5 tys. publikacji), niepublikowane opracowania (44 maszynopisy), czasopisma (103 tytuły), prasa konspiracyjna i prasa Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (łącznie 18 tytułów), zbiory kartograficzne (ok. 70 map i 2 plany), obwieszczenia i plakaty niemieckich władz okupacyjnych oraz drobne druki i ulotki związane z działalnością Fundacji. W większości materiały zgromadzone w bibliotece Fundacji pochodzą od darczyńców, tylko nieliczne publikacje są nabywane drogą zakupu.

Orientację w każdym dziale Fundacji ułatwiają liczne pomoce, które powstawały w okresie kształtowania archiwum jeszcze w mieszkaniu Elżbiety Zawackiej. Trudno je zakwalifikować do grupy klasycznych pomocy archiwalnych, mimo to termin „pomoce archiwalne” w stosunku do nich jest jak najbardziej wskazany. Są to najczęściej skorowidze, inwentarze oraz kartoteki osobowe i rzeczowe.

Zbiory Fundacji niemalże wyłącznie pochodzą z darów i ciągle się powiększają. Następuje to przede wszystkim dzięki szerokiej współpracy zarówno prof. Zawackiej, jak i Fundacji z żołnierzami Armii Krajowej, ich rodzinami oraz osobami zajmującymi się historią II wojny światowej, tak zawodowo jak i amatorsko. Zbiory te wykorzystywane są w różny sposób: do badań naukowych (także prace magisterskie), dla celów oświatowych oraz do wystaw.

Fundacja corocznie, często wspólnie z Instytutem Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu oraz nierzadko z Muzeum Okręgowym w Toruniu, dla upamiętnienia Rocznicy 11 Listopada, organizuje sesje naukowe i popularnonaukowe, którym towarzyszą wystawy tematyczne. Ponadto w co czwartą środę miesiąca – z wyjątkiem wakacji letnich – „Klub Historyczny”, w dalszym ciągu działający w ramach Fundacji, organizuje otwarte spotkania dla szerszego grona, poświęcone rocznicom wielkich wydarzeń, wybitnym konspiratorom czy też innym zagadnieniom związanym z polską konspiracją.

Materiały z każdej sesji są publikowane. Dotychczas ukazały się (tytuły tomów mówią o tematyce sesji): *Walka podziemna na Pomorzu 1939-1945*, red. J. Sziling, Toruń 1990; *Armia Krajowa na Pomorzu*, red. E. Zawacka, M. Wojciechowski, Toruń 1993; *Pomorskie organizacje konspiracyjne (poza AK) 1939-1945*, red. S. Salmonowicz, J. Sziling (Toruń 1994); *Powojenne losy konspiracji na Pomorzu*, red. E. Zawacka, R. Kozłowski, Toruń 1995; *Organizacje paramilitarne i pokrewne na Pomorzu w przededniu II wojny światowej*, red. M. Wojciechowski, W. Rezmer, Toruń 1996. *Służba Polek na frontach II wojny światowej*, cz. 1-3, red. E. Zawacka (Toruń 1997, 1998, 1999), *Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu*, red. H. Maciejewska-Marcinkowska, J. Sziling, Toruń 1998 r., *Z dziejów Wydziału Łączności Zagranicznej KG ZWZ-AK „Zagroda”*, red. K. Minczykowska, J. Sziling, Toruń 1999, *Służba Polek na frontach II wojny światowej*, cz. 4, red. M. Golon, K. Minczykowska, Toruń 2000; *Wkład archiwów w rozwój badań nad polskim czynem zbrojnym*, red. K. Minczykowska, J. Sziling, Toruń 2001; *Terenowe struktury Delegatury Rządu RP na Kraj*, red. G. Górski, Toruń 2002; *Służba Polek na frontach II wojny światowej*, cz. 5, red. W. Rezmer (w druku).

Działalność wydawnicza Fundacji nie ogranicza się jednak do publikowania materiałów sesyjnych. W ramach serii wydawniczej Biblioteka Fundacji „Archiwum Pomorskie AK” ukazują się publikacje, które można podzielić na pięć grup: Słownik Biograficzny Konspiracji Pomorskiej, materiały źródłowe, opracowania monograficzne, materiały pokonferencyjne oraz publikacje dotyczące wojennej służby kobiet wydawane pod wspólnym tytułem *Służba Polek na frontach II wojny światowej*. W ramach Biblioteki wydano też kilka książek tematycznie związanych z konspiracją pomorską, ale nie kwalifikujących się do żadnej z wyżej podanych grup, można je zatem nazwać wspólnym tytułem Varia.

Fundacja działa też dzięki ofiarności społecznej i subwencjom życzliwych władz oraz organizacji. W skład Rady Fundacji wchodzi profesorowie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, pracownicy Muzeum Okręgowego a także pracownicy nauki z Gdańska, Łodzi i Lublina. Działa również Filia Fundacji, utworzona w Gdańsku w 1994 r. Działalność Fundacji opiera się głównie na pracy społecznej.

W środowisku toruńskim, jak i w środowisku niektórych innych miast Pomorza, działalność Fundacji jest dostrzegana i cieszy się poparciem władz państwowych i samorządowych (zwłaszcza Torunia). Dalsze jej losy zależą jednak od poparcia ze strony szerszych kręgów społeczeństwa (konto Fundacji: Wielkopolski Bank Kredytowy SA. Oddz. w Toruniu, nr 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244).

Toruń, styczeń 2003 r.

MUZEUM WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK w Toruniu

Pomnik Łączniczki
Armii Krajowej w Józefowie,
projekt prof. Bohdan Chmielewski
(gipsowy odlew pomnika w Muzeum
Wojskowej Służby Polek w Toruniu)

Stała ekspozycja zbiorów Muzeum
czynna od 16 listopada 2002 r. w Domu Eskenów,
przy ul. Łaziennej 16 w Toruniu

Pierwsze wzmianki o Polkach biorących udział w walkach niepodległościowych naszego Narodu odnajdujemy w literaturze nt. powstań narodowych. O Polkach w wojsku czytamy też w publikacjach poświęconych I wojnie światowej oraz wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Ponadto kobiety powszechnie brały udział w walkach września 1939 r., były w konspiracji, służyły w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie pod dowództwem gen. Andersa, Były żołnierzami w Armii gen. Berlinga. O tym wszystkim, mimo że wciąż za mało, dociekliwy badacz, nauczyciel czy hobbysta może przeczytać w dostępnej, fachowej literaturze. Ale co z tymi, którzy są najważniejsi w ogólnospołecznym kształceniu? Co z młodzieżą?

Tak, ona też może poczytać, ale czy dotrze do tej fachowej literatury i czy przede wszystkim będzie miała

na to ochotę? Pytanie jest raczej retoryczne i w związku z tym nasza Fundacja postanowiła wyjść naprzeciw młodym.

Z inicjatywy prof. Elżbiety Zawackiej, uchwałą Rady Fundacji z dn. 17 czerwca 2002 r. został rozszerzony zakres działalności Fundacji, która odąd będzie gromadzić, przechowywać, opracowywać i udostępniać nie tylko archiwalia, ale i eksponaty muzealne odzwierciedlające służbę Polek w wojsku oraz ich udział w walkach niepodległościowych Polaków.

Wszystko to pozwoli utworzyć pierwsze w Polsce Muzeum Wojskowej Służby Polek, a jego początkiem będzie czynna od 16 listopada br.

w Toruniu (Dom Eskenów, ul. Łazienna 16) wystawa poświęcona tej służbie, zorganizowana przy współudziale Muzeum Okręgowego w Toruniu, Muzeum Tradycji Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy i Archiwum Akt Nowych w Warszawie, jako impreza towarzysząca XII sesji popularnonaukowej Fundacji nt. Służby Polek na frontach II wojny światowej. Zachętą do odwiedzenia tej wystawy przez młodzież szkolną ma być fakt iż będzie

Strona tytułowa „Dla Przyszłości” R: 11, 1939 nr 2, czasopisma Organizacji Przystosowania Wojskowego Kobiet

Figurka z chleba wykonana w l. 1942–1943 w więzieniu na Łukiszkach w Wilnie przez Janinę i Władysławę Rusickie (fot. B. Swobodzińska)

Patrol sanitarny Wojskowej Służby Kobiet Armii Krajowej w Powstaniu Warszawskim.

jednocześnie opracowana ścieżka edukacyjna dla tej grupy odbiorców.

Liczymy zatem na wielu zwiedzających, na rodziny z dziećmi, a przede wszystkim na grupy szkolne.

Już teraz zapraszamy na tę wystawę, zwłaszcza że w zamierzeniach jej organizatorów jest, aby miała ona objazdowy charakter. Będzie więc można ją obejrzeć we wszystkich większych miastach Polski. Zwiedzający będą mogli na niej zobaczyć, m.in. eksponaty, których fotografie tu

Szkolenie wojskowe sanitariuszek „Zielonego Krzyża” Batalionów Chłopskich

prezentujemy. Będą mogli też zaprezentować własne zbiory, o ile oczywiście odpowiednio wcześniej wypożyczą lub prześlą w darze powstającemu Muzeum. I o to też apelujemy!

Motocyklistka z 316 Kompanii Transportowej Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (fot. S. Baluk)

Drodzy Państwo!!!

Pomóżcie nam w realizacji tego przedsięwzięcia. Ułatwmy młodym dostęp do wiedzy. Uchronmy też pamięć o wszystkich Polkach, które walczyły na frontach I i II wojny światowej, które przyczyniły się do odzyskania niepodległości naszego kraju. Pomóżcie nam Państwo w gromadzeniu pamiątek związanych z tą walką. Przesyłajcie własne materiały, pomóżcie w gromadzeniu eksponatów pozyskując osoby trzecie do współpracy. Za każdą pomoc, każdy najmniejszy eksponat będziemy wdzięczni.

Do planowanej wystawy przygotowujemy katalog, który będzie też dostępny na naszej witrynie internetowej (www.um.torun.pl/AK), na której nie tylko młodzi – czytający dziś głównie te witryny – będą mogli odnaleźć wiele informacji o działalności Muzeum i Fundacji.

Pomnik sanitariuszki Ludowego Wojska Polskiego w Kołobrzegu

Tekst i redakcja: K.M.
Skany fot.: WENA
Druk: Wąbrzeskie Zakłady Graficzne

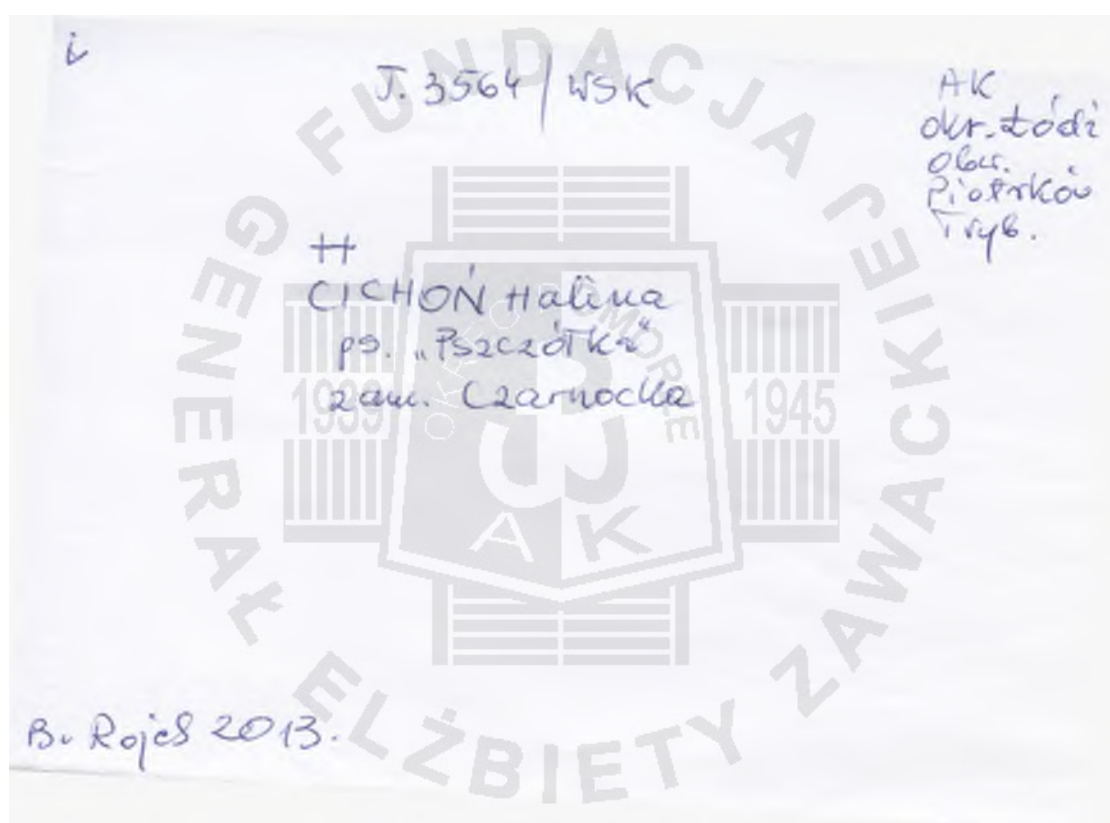
Fundacja
„Archiwum Pomorskie
Armii Krajowej”
87-100 Toruń, ul. Wielkie Garbary 2
www.um.torun.pl/~archAK
www.um.torun.pl/AK
tel.: 056/6522186
e-mail: k.min@wp.pl

Muzeum Wojskowej Służby Polek w Toruniu jest jedną z form działalności istniejącej w tym mieście od ponad 12 lat Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”, która to dzięki powstałemu w 1996 r. Memoriałowi Generał Marii Wittek, do 17.06.2002 r. zajmowała się gromadzeniem, przechowywaniem, opracowywaniem i udostępnianiem przede wszystkim materiałów o charakterze aktowym dokumentujących m.in. wojenną służbę Polek. Natomiast od czerwca roku 2002 Fundacja poprzez działalność społecznie pracujących Członków Koła Przyjaciół Memoriału gromadzi również wszelkiego rodzaju eksponaty muzealne dotyczące wojskowej służby Polek.

Mamy nadzieję, że w gromadzeniu materiałów wspomogą nas kombatancki i ich rodziny oraz wszyscy pasjonujący się historią XIX i XX w. Liczymy na ich wsparcie w tym zakresie i będziemy wdzięczni za nawet najdrobniejszą pomoc, za każdy eksponat.

Jesteśmy wdzięczni za pomoc, współpracę i życzliwość Dyrekcji Muzeum Okręgowego w Toruniu. Zamierzamy też, w tym zakresie podjąć szerszą współpracę z muzeami, archiwami i innymi instytucjami kulturalno-naukowymi. Instytucje te mogłyby służyć nam swoją pomocą szczególnie w sprawach dotyczących ekspozycji zgromadzonych przez nas zbiorów. Oczekujemy, że w tym zakresie nie odmówi nam współpracy żadna z krajowych instytucji.

Ci choní Halina

